

EDMUND HUSSERL

Idea filozofii i jej historyczne pochodzenie¹

The Idea of Philosophy and its Historical Origin

ABSTRACT: *The Idea of Philosophy and its Historical Origin* is the first chapter on Edmund Husserl's *First Philosophy* (vol. I, *Huss VII*, p. 3-15). *First Philosophy*, vol. I, is the edited and completed text of the course which Husserl gave under that title at the University of Freiburg-im-Breisgau (winter semester 1923/24). The manuscript, written in Husserl's shorthand, was typed by his assistant Ludwig Landgrebe. The article is an introduction to phenomenology as first philosophy and makes reference to the critical reflection of the historical interpretation of first philosophy (*prote philosophia*) and to the „necessity“ of first philosophy. Husserl postulates a return to the first philosophy, he shows how first philosophy is the theorizing of being as being and how philosophy/phenomenology is both metaphysical and perennial.

KEY WORDS: first philosophy • phenomenology • metaphysics • truth • Socrates • Plato • Aristotle

Wprowadzenie tłumaczki

Prezentowany tutaj tekst stanowi rozdział otwierający dzieło Edmunda Husserla zatytułowane *Filozofia pierwsza*. Tom pierwszy tej pracy („erster Teil”, tzw. *Erste Philosophie I*) to część pierwsza wykładów Husserla z roku

¹ E. Husserl, *Die Idee der Philosophie und ihre geschichtliche Herkunft* [w:] *idem, Erste Philosophie*, Erster Teil: *Kritische Ideengeschichte* (*Husserliana* B. VII), Haag 1956, s. 3-15. Ważnym tekstem poświęconym znaczeniu *Erste Philosophie* w całym dziele Husserla jest artykuł autorstwa L. Landgrebe *Husserls Abschied von Cartesianismus*, w którym autor przedstawia koncepcję tego dzieła jako krytyki pewnych *stricte* kartezjańskich koncepcji z okresu *Ideii*, pozostających poniekąd w sprzeczności zarówno z *Badaniami*, jak i z pracami najpóźniejszymi, m.in. z *Kryzysami*. Landgrebe uważa *Erste Philosophie* z jej orientacją na filozofię antyczną za konsekwencję i zwieńczenie wcześniejszych rozważań Husserla. Landgrebe powiada: „Pierwsza, historyczna w swym charakterze, część pracy *Filozofia pierwsza* jak najbardziej wydaje się być pewną gotową całością, w której Husserl zawarł to wszystko, co prezentował na wykładach i seminariach (począwszy od jego czasów getyngueńskich) poświęconych historii filozofii w kontekście historycznego uzasadnienia konieczności fenomenologii. Zatem możemy powiedzieć, iż zapis tych wykładów jest dziełem spójnym i skończonym, bazującym na dziesięcioletnich przygotowaniach i wielu tekstach”. L. Landgrebe, *ibidem*, „Philosophische Rundschau”, hrsg. v. H.-G. Gadamer u. H. Kuhn, Tübingen 1961, s.134. Wszystkie przypisy pochodzą od tłumaczki.

akademickiego 1923/24 (semestr zimowy), wygłoszonych na uniwersytecie we Freiburgu, zebrana pod tytułem *Kritische Ideengeschichte* (zarówno ten tytuł, jak i tytuł „Erste Philosophie” pochodzą od samego Husserla). Rozdział pierwszy obejmuje dwa pierwsze wykłady zatytułowane kolejno *O zadaniu nadania fenomenologii postaci filozofii pierwszej* (*Über die geschichtliche Aufgabe, der Phänomenologie die Entwicklungsgestalt einer Ersten Philosophie zu geben*) oraz *Dialektyka Platona i idea nauki filozoficznej* (*Platons Dialektik und die Idee der philosophischen Wissenschaft*).

Ludwig Landgrebe, ówczesny asystent Husserla, przystąpił do przepisywania manuskryptu oraz do redakcji tekstu jeszcze w trakcie semestru zimowego. Wspólna praca Husserla i Landgrebego nad redakcją maszynopisu mogła trwać nawet do roku 1928². Maszynopis został podzielony według semestrów, dając zarazem dwie spójne tematycznie części. Wykłady 1 do 27, czyli wykłady z semestru zimowego, stanowią tzw. część historyczną *Erste Philosophie*, z kolei wykłady z semestru letniego, od 28 do 54, prezentują tzw. część systematyczną bądź problemową cyklu *Erste Philosophie*, zatytułowaną *Theorie der phänomenologischen Reduktion*. Oba tomy (*Teil*), wydane kolejno jako siódmy i ósmy tom *Husserliana*, zostały dodatkowo uporządkowane w części (*Abschnitt*) oraz rozdziały (*Kapitel*) – stało się tak z inicjatywy Stephana Strassera, który opracowywał wersję Landgrebego złożoną w Archiwum Husserla w Leuven³.

Erste Philosophie I podzielona jest zatem na trzy części⁴. Pierwsza przedstawia historię idei oraz ideału filozofii pierwszej, tzn. filozofii jako nauki, od Platona do Kartezjusza. W drugiej części Husserl omawia koncepcję egologii Locke’a, poddając ją krytyce. Część trzecia prowadzi do ujęcia filozofii u Locke’a, Hume’a oraz Kanta⁵ w kontekście początków i nowego charakteru filozofii fenomenologicznej (powrót do sceptycyzmu greckiego oraz krytyka sofistyki, krytyka pozytywizmu i tzw. dogmatycznego racjonalizmu).

Gdy w 1929 r. ukazała się praca Husserla *Formale und transcendente Logik*, pisał on w liście do brytyjskiego filozofa George’a Dawesa Hicksa,

² Tak podaje Rudolf Boehm, który przygotował ostatecznie ten tom *Erste Philosophie* (*Husserliana VII*) do druku – zob. *Einleitung des Herausgebers*, [w:] *ibidem*, s. XIII.

³ Boehm w swym wprowadzeniu wspomina zasługi Strassera dla opracowania tekstu Husserla oraz wyraża własną wdzięczność za pomoc w ostatecznej redakcji wykładów zarówno Landgrebemu, jak i Strasserowi; por. *ibidem*, s. XIV, XXXIV.

⁴ Pierwsza część (*Abschnitt*) podzielona jest na 4 rozdziały (*Kapitel*), zawierające w sumie 11 pierwszych wykładów, druga i trzecia część liczą sobie po 3 rozdziały – druga zawiera wykłady 12 do 19 a trzecia od 20 do 27.

⁵ Kantowi poświęcony jest również jeden z ciekawszych krótkich appendixów (tzw. *Beilage*) zawartych w tym tomie.

że praca ta jest „pierwszym, ale jeszcze nie najważniejszym owocem [jego] całej życiowej pracy”; powiada on tam: „ważniejsze jest dla mnie dopracowanie oraz przygotowanie do druku mych wykładów londyńskich”⁶. Cztery wykłady wygłoszone w Londynie w roku 1922 miały stanowić zebranie i podsumowanie fenomenologii Husserla, zatytułowane zostały *Metoda i filozofia fenomenologiczna (Phänomenologische Methode und phänomenologische Philosophie)*. Husserl nie zamierzał wydawać tych wykładów, lecz na ich gruncie przygotować wykłady semestru zimowego 1923/24. W liście do Romana Ingardena pisał:

Nie ogłosiłem drukiem moich wykładów londyńskich. Zamierzam rozszerzyć je do postaci czterogodzinnych wykładów w semestrze zimowym, a następnie dalej rozszerzyć sam tekst i przygotować go do druku z moim asystentem. Będzie to [...] projekt jakby systemu filozofii, tzn. fenomenologii, a przeprowadzony w formie *meditationes de prima philosophia*, które w zasadniczym stopniu powinny dać ‘początek’ prawdziwej (*wahre*) filozofii⁷.

O ile interpretatorzy zgodni są co do związków między wykładami londyńskimi, *Formale und transcendente Logik* oraz tzw. systematycznymi częściami *Medytacji kartezjańskich*⁸ z tekstem *Erste Philosophie I*, o tyle, zdaje się, nie był podkreślany związek tego tekstu z rozprawą *Filozofia jako nauka ścisła*. W przekonaniu tłumaczki *Erste Philosophie* dlatego właśnie jest dziełem centralnym dla analizy filozofii Husserla w jej *spójności*, gdyż stanowi kontynuację czy też powrót do wielu przekonań Husserla oraz do konkretnych tez z np. *Badania logicznych*, a także dlatego, że pokazuje wyraźnie drogę badawczą Husserla od *Filozofii jako nauki ścisłej* do *Kryzysu nauk*. Już w 1909 r. Husserl pisał o swych planach:

W nadchodzącym czasie nie należy oczekiwać ode mnie logiki, ale jak najbardziej szeregu większych tekstów na temat zasadniczo – jak uważam – nowej krytyki rozumu. Będzie to krytyka nowa aczkolwiek pozostająca z konieczności w pewnej historycznej kontynuacji wobec problematyki podniesionej przez Platona, Kanta i Hume’a (*Plato-Kant-Humesche Problematik*)⁹.

⁶ Cyt. za: R. Boehm, *Einleitung des Herausgebers*, [w:] *Erste Philosophie (Husserliana VII)*, *op.cit.*, s. XXIII.

⁷ *Ibidem*, s. XXII.

⁸ Por. *ibidem*, s. XXII–XXV.

⁹ Cyt. za: K. Schuhmann, *Husserl-Chronik. Denk- und Lebensweg Edmund Husserls*, Haag 1977, s. 124.

Z całą pewnością z tym właśnie zadaniem zmagał się Husserl w *Erste Philosophie*. Zrozumieniu jego zamiaru oraz kierującej nim motywacji posłużyć może lektura pierwszych wykładów *Erste Philosophie*, wprowadzających w jego ideę fenomenologii jako filozofii pierwszej w nawiązaniu do Greków. Prezentowany tutaj przekład stanowić może jedynie bardzo skromny wstęp do wskazania „wątków greckich” w wykładach Husserla, wskazania na jego zainteresowanie formułą *prote philosophia*, dialektyką Platona, sylogistyką Arystotelesa, a także wynikającą z tych założeń teoretycznych filozofią praktyczną/postawą etyczną (czemu Husserl poświęca swą uwagę także w *Einleitung in die Ethik*, wykładach z lat 1920 i 1924). Kolejnymi pracami Husserla poświęconymi w dużej mierze jego adaptacji filozofii Sokratesa-Platona i Arystotelesa na grunt fenomenologii są m.in. *Die Phänomenologie und die Fundamenten der Wissenschaften* (*Husserliana*, B. V), *Phänomenologische Psychologie* (B. IX), *Philosophie der Arithmetik* (B. XII), *Formale und transzendente Logik* (B. XVII), *Transzendentaler Idealismus* (B. XXXVI), *Zur Lehre vom Wesen und zur Methode der eidetischen Variation* (B. XLI).